

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії

ректор Херсонського державного університету,

Олександр СПИВАКОВСЬКИЙ

«24» березня 2025 р.

ПРОГРАМА

додаткового вступного випробування зі спеціальності С4 Психологія
для здобуття ступеня доктора філософії (PhD)
на основі повної вищої освіти (магістра)
(денна, вечірня, заочна форми навчання)

Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика,
інформація та міжнародні відносини
Наукова спеціальність: С4 Психологія
Освітньо-наукова програма: С4 Психологія

Затверджено на засіданні кафедри психології (протокол № 11 від 17 березня 2025 року)

Голова фахової-атестаційної комісії

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ігор Попович', written in a cursive style.

Ігор ПОПОВИЧ

ЗМІСТ

1. Загальні положення	5
2. Зміст програми	5
3. Перелік питань додаткового вступного випробування	13
4. Список рекомендованої літератури	14
5. Критерії оцінювання знань фахового додаткового вступного випробування	15

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма додаткового вступного іспиту із загальної психології для вступників, які вступають для здобуття ступеня доктора філософії PhD зі спеціальності С4 Психологія з іншої галузі знань (спеціальності), ніж та, що зазначена в їх дипломі магістра (спеціаліста), спрямована на перевірку методологічних основ і методичного інструментарію досліджуваної галузі науки; умінь аналізувати актуальні проблеми й досягнення в науковій галузі; їхнє використання в практиці; формування вмінь і навичок самостійної науково-дослідної діяльності.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ 1

Загальне уявлення про психологію як науку

Описові характеристики психічних явищ. Загальне уявлення про об'єкт і предмет психології, плюралізм підходів до вирішення проблеми предмета психології в сучасній науці.

Коло завдань, розв'язуваних психологами в різних сферах виробничого, соціального, духовного життя суспільства. Галузі психології. Місце психології в системі наук. Психологія як природнича та гуманітарна дисципліна.

Життєва та наукова психологія: зв'язок і відмінності. Загальне уявлення про наукову психологію, як систему знань, що історично розвивається, та способів їх отримання, а також як певний соціальний інститут. Зовнішні і внутрішні фактори розвитку психологічної науки. Предметно-логічний, соціальний і особистісний аспекти розвитку психологічного знання. Специфіка психологічного пізнання: людина як суб'єкт і об'єкт пізнання.

Психологічна наука і психологічна практика: проблеми співвідношення.

Загальне уявлення про методи психології (спостереження, експеримент, їх види в психології, психодіагностичні тести, аналіз продуктів людської діяльності, інші методи).

Історія психології

1. *З історії розвитку уявлень про предмет психології*

Роль історії психології як галузі психологічної науки в розвитку сучасної психології.

Необхідність введення в античній філософії поняття душі для пояснення низки явищ психічного життя. Уявлення про душу у філософії Платона та Аристотеля.

Передумови виникнення психології як науки про свідомість. Метод універсального сумніву Р. Декарта і його шлях до поняття свідомості. Поняття рефлексії в емпіричній психології Дж. Локка. Свідомість як предмет експериментального психологічного дослідження. Метафори свідомості. Властивості свідомості (В. Вундт, У. Джемс), приклади їх дослідження. Метод інтроспекції, його сутність і варіанти. Інтроспекція й експеримент. Інтроспекція й самоспостереження: зв'язок і відмінності. Критика методу інтроспекції.

Поняття асоціації в психології. Види і властивості асоціацій. Загальне уявлення про асоціативну психологію: її виникнення та розвиток.

Криза «класичної» емпіричної психології свідомості.

2. *Сучасні проблеми, поняття і напрямки психології*

Проблема неусвідомлюваних процесів у психології. Роль З. Фрейда в розробці проблеми несвідомого в психоаналізі. Передсвідоме та несвідоме. Методи дослідження несвідомого. Несвідоме і установка. Явище і поняття установки в школі Д.М. Узнадзе. Можливі класифікації неусвідомлюваних явищ у психології.

Поведінка як предмет психології в біхевіоризмі та необіхевіоризмі. Обґрунтування об'єктивного підходу в психології Дж. Уотсона. Схема «стимул-реакція». Проблема обумовлювання. Поняття наочності. Приклади емпіричних досліджень у біхевіоризмі. Розвиток ідей об'єктивного підходу в необіхевіоризмі Е. Толмена. Необхідність введення поняття

«проміжні змінні». Приклади експериментальних досліджень.

Цілісний підхід у психології. Коротка історія постановки проблеми цілісності в психології. Виникнення Берлінської школи гештальтпсихології. Метод феноменологічного самоспостереження. Приклади експериментальних досліджень у гештальтпсихології. Ідеографічний і номотетичний підходи в сучасній психології. Гуманістична психологія, основні представники та ідеї. Номотетичний підхід у сучасній когнітивній психології. Сутність «комп'ютерної метафори».

Проблема соціальної обумовленості свідомості у французькій соціологічній школі. Культурно-історичний підхід у психології (Л.С. Виготський). Дві лінії розвитку психічних процесів людини. Вищі психічні функції (ВПФ) і їх властивості. Поняття інтеріоризації. Приклади експериментальних досліджень ВПФ у школі Л. Виготського. Метод формування як метод дослідження ВПФ. Знак і значення. Історичний розвиток пізнавальних процесів у роботах О. Лурії.

Діяльнісний підхід у психології. Необхідність введення категорії «діяльність» у психологічну науку. Загальна будова діяльності людини. Предметність діяльності. Проблема спонукання до діяльності, її внутрішньої регуляції. Поняття потреби й мотиву. Основні властивості потреб, їх опредмечування. Функції мотиву: спонукання та смислоутворення. Види мотивів, критерії їх класифікації й приклади досліджень. Поняття дії. Мета як уявлення про результат, який повинен бути досягнутий. Поняття завдання, його об'єктивна і психологічна структура. Процеси цілеутворення та пошуку засобів розв'язання завдань. Дія та операції. Співвідношення дій і діяльності. Проблема виникнення мотивів (потреб) у ході виконання діяльності. Взаємозв'язки дій і операцій у процесі формування й виконання навички. Види операцій. Психофізіологічні функції. Орієнтовна, виконавча та контрольна «частини» дії. Види і властивості операцій. Принцип єдності свідомості (психіки) і діяльності. Проблема співвідношення «зовнішньої» і «внутрішньої» діяльності. Проблеми інтеріоризації та екстеріоризації. Психіка як орієнтовна діяльність (орієнтовна «частина» діяльності) суб'єкта.

3. Еволюційний вступ до психології

1. Виникнення і розвиток психіки у філогенезі

Психіка і відображення. Форми відображення в неживій і живій природі. Проблема виникнення психіки в еволюції. Різні точки зору на вирішення цієї проблеми (антропологізм, панпсихізм, нейропсихізм, біопсихізм). Необхідність виникнення психічного відображення в еволюції. Породження психіки в діяльності суб'єкта і її функції в ній. Аналіз ситуацій, де психіка не потрібна та де вона необхідна. Проблема суб'єктивних і об'єктивних критеріїв психічного. Психіка як орієнтовна «частина» (функція) діяльності суб'єкта.

Етапи психічного розвитку у філогенезі: сенсорна психіка, перцептивна психіка, стадія інтелекту. Взаємовідношення діяльності тварин та форм відображення ними світу. Загальна характеристика та приклади інстинктивної поведінки тварин. Індивідуально-мінлива поведінка тварин, навички і інтелект. Дослідження інтелекту тварин, функціональне використання знарядь. Роль психіки в еволюції тваринного світу. Сучасні уявлення про періодизацію розвитку психіки у філогенезі (К.Е. Фабри).

2. Виникнення, історичний розвиток і структура свідомості.

Основні відмінності психіки людини від психіки тварин, їхня обумовленість якісними відмінностями між діяльністю людини й діяльністю тварин. Соціокультурна обумовленість потреб і мотивів людини. Поняття «виробництво потреб». Цілі та мотиви людської діяльності: відмінності й можливі співвідношення. Цілеспрямована людська дія як «біологічно безглуздий» акт, що має соціальний (розумний) зміст. Зрушення мотиву на мету. Проблема усвідомлення мотиву і перетворення його в мотив-мету. Особливості людських операцій і їх роль у процесі присвоєння людиною суспільно-історичного досвіду людства. Психіка людини й свідомість людини: співвідношення між ними.

Неусвідомлювані процеси в психіці людини.

Необхідність виникнення свідомості в антропогенезі. Роль трудової діяльності у формуванні свідомості. Її особливості: соціальність, опосередкованість знаряддям, продуктивність. Біологічні передумови трудової діяльності. Особливості спілкування у тварин і в людини. Якісна відмінність «засобів» у тварин і «знарядь» у людини. Знаряддя праці й

«психологічні знаряддя» (знакові системи). Суспільно-історичний досвід, форми його збереження і відтворення. Свідомість і мова. Походження й розвиток мови в трудовій діяльності. Її функції. Якісні відмінності «мови» тварин від людської мови.

Дві іпостасі психіки (свідомості) людини: психіка (свідомість) як діяльність і психіка (свідомість) як образ, їхнє можливе співвідношення. Психологічний зміст «діяльнісного» розуміння психіки (конкретні приклади розгляду окремих психічних процесів людини як дій або операцій у межах різних діяльностей). Структура свідомості-образа. Загальне уявлення про значеннєву сферу особистості.

Загальне уявлення про концепцію періодизації психічного розвитку в онтогенезі. Психологічний і педагогічний зміст даної періодизації. Види провідних діяльностей на різних етапах онтогенетичного розвитку дитини.

3. Психофізіологічна проблема

Постановка психофізичної проблеми Р. Декартом. Співвідношення психофізичної і психофізіологічної проблем. Вирішення психофізичної проблеми в дусі взаємодії душі і тіла (Р. Декарт). Психофізичний (психофізіологічний) паралелізм, його психологічний зміст (на прикладі гештальтпсихології).

Психофізіологічні функції як необхідна складова структури діяльності. Проблема мозкової локалізації психічних функцій. Вузкий локалізаціонізм і антилокалізаціонізм, їхня критика в роботах О. Лурії. Основні положення теорії системної динамічної локалізації вищих психічних функцій. Конкретні приклади використання даної концепції при вивченні та корекції розпаду вищих психічних функцій.

Концепція «фізіології активності» М. Бернштейна. Критика Бернштейном класичної фізіології. Поняття «рефлекторного кільця», рухового завдання, сенсорних корекцій, «ступенів волі» рухів, «моделі потрібного майбутнього». Схема рефлекторного кільця і його основні складові (блоки). Проблема цільової детермінації в концепції М. Бернштейна. Рівні побудови рухів, за М. Бернштейном. Конкретні приклади.

4. Вступ до психології людини як суб'єкта діяльності і як суб'єкта пізнання

Людина і світ: природа, суспільство, культура. Фізичне, соціальне і духовне Я. Поняття суб'єкта, індивіда, особистості, індивідуальності. Поняття особистості в широкому і вузькому змістах слова. Видовий біологічний досвід і його відтворення у тварини і людини. Суспільно-історичний досвід і його присвоєння людиною. Феномен «гіркої пукерки» і його психологічний зміст. Ієрархія (супідрядність) мотивів як основа особистості. Соціальний індивід: особистість і суспільство. Особистість як суб'єкт самостійного і відповідального вирішення власних проблем на основі загальнолюдських культурних норм. Розв'язання мотиваційних конфліктів і становлення особистості. Проблема усвідомлення власних мотивів і можливість зміни їх співвідношення. Особистість і індивідуальність. Загальна і диференціальна психологія особистості.

Людина як суб'єкт пізнання. Специфіка психологічного вивчення пізнання. Психічне (свідоме) уявлення світу як умова життя, діяльності в ньому та основа його пізнання. Єдність пізнавальної, мотиваційної та вольовий сфер. Соціокультурна обумовленість пізнавальних процесів. Почуттєве і раціональне пізнання. Специфічні (відчуття, сприйняття, мислення) і неспецифічні («наскрізні») пізнавальні процеси (увага, пам'ять, уява): основні визначення. Проблема адекватності відображення реальності. Відмінність способів уявлення реальності: дія, образ, знак. Психологія пізнання і когнітивна психологія.

Розділ 2. Психологія суб'єкта діяльності

Індивідуальні особливості людини як суб'єкта діяльності

1. Психологія здібностей.

Визначення здібностей. Здібності і їх вимір. Загальний інтелект. Розумовий вік і коефіцієнт інтелектуальності. Проблеми надійності й валідності тестів. Тести на загальний інтелект і спеціальні здібності. Структура інтелекту. Проблема загального (генерального) фактора здібностей. Інтелект і креативність.

Проблема розвитку здібностей. Здібності і їх задатки: проблема вродженого та придбаного в діагностиці здібностей. Метод близнюків. Здібності як функціональні властивості індивіда. Здібності і обдарованість. Здібності та розвиток особистості.

2. Темперамент і характер

Темперамент як формально-динамічна сторона діяльності. Основні властивості нервової системи, їх комбінації та типи вищої нервової діяльності. Синдроми властивостей нервової системи. Загальні характеристики темпераменту: активність і емоційність. Темперамент і індивідуальний стиль діяльності. Співвідношення темпераменту й характеру.

Характер і його формування. Загальне уявлення про будову характеру. Характер як система ставлень людини до світу, інших людей, самого себе. Характер як форма поведінки, що необхідна для збереження структури мотивів. Захисні функції характеру. Характер як індивідуальний життєвий стиль.

3. Типологія індивідуальності

Проблема виділення індивідуальних психологічних типів: теоретичні й емпіричні підстави. Дослідницькі та прикладні завдання класифікації характеру. Можливість установалення психотілесних відповідностей. Будова тіла і характер. Клінічний підхід до опису індивідуальності: аномалії характеру. Психопатії і акцентуації характеру: поняття і основні види. Проблема співвідношення характеру і особистості. Розуміння людиною своєї індивідуальності як умова розвитку її особистості.

2. Емоційно-вольова регуляція діяльності

1. Основні напрямки розвитку уявлень про емоції

Загальна характеристика психології емоцій. Стан психології емоцій. Проблема критерію емоційного. Специфіка психічного відображення в емоціях.

Розвиток уявлень про емоції в історії психології. Основні тенденції в інтерпретації емоцій, їх характеристика. Вчення про афекти Б. Спінози. Тривимірна концепція почуттів В. Вундта. Уявлення В. Вундта про злиття почуттів і їх вплив на протікання пізнавальних процесів. Інтелектуалістське трактування емоцій.

Уявлення Ч. Дарвіна про вираження емоцій. Теорія Джемса-Ланге і її роль у розвитку уявлень про емоції в позитивістській психології. Критика даної теорії (Е. Клапаред, У. Кеннон). Фізіологічні теорії емоцій. Сучасні зарубіжні концепції емоцій.

2. Призначення і види емоційних процесів.

Основні проблеми психології емоцій. Емоції й процеси мотивації. Емоції як суб'єктивна форма існування потреб. Емоції як внутрішній регулятор діяльності. Умови виникнення емоційного процесу. Дані експериментальних досліджень і теоретичні уявлення про виникнення емоцій. Обумовленість емоцій потребами й ситуацією.

Біологічна доцільність емоцій. Умови виникнення емоційного процесу. Дані експериментальних досліджень і теоретичні вистави про співвідношення емоцій і процесів пізнання. Предметність емоцій. Обумовленість емоцій потребами й ситуацією. Функції емоцій. Залежність вирішення цього питання від прийнятого критерію емоційного. Висвітлення питань про функції емоцій у різних концепціях. Функції оцінки, спонування, регуляції пізнавальних процесів (закріплення, гальмування, передбачення, евристична), комунікації, активації.

Динаміка емоцій і закономірності протікання емоційного процесу. Проблема емоційного цілеутворення. Емоційні форми поведінки.

3. Емоційні стани.

Різновиди емоційних явищ. Можливі основи класифікації емоцій. Традиційна класифікація: почуття, емоції, афекти, настрої. Емоційний тон відчуттів, його пристосувальне значення. Афекти, їх біологічне значення. Відмітні ознаки афекту. Діагностика афективних станів. Наслідки сильних переживань. Стрес (напруженість). Фізіологічні і психологічні аспекти вивчення стресу. Тривога. Два аспекти вивчення феномена тривожності. Фрустрація. Типи реакції людини в стані фрустрації Гнів і агресія. Ситуативні емоції як регулятор діяльності. Емоції успіху-неуспіху. Проблема стійких емоційних відносин людини.

4. Експериментальні дослідження емоцій.

Проблема можливості експериментального дослідження емоцій. Методи дослідження емоцій. Емоційні стани, їх експериментальне вивчення.

Вираження емоцій. Дані досліджень вираження емоцій у поведінці і фізіологічних функціях людини. Мімічні, пантомімічні і мовні прояви емоцій. Фізіологічні показники емоцій. Проблема надійності різних індикаторів емоцій.

Експериментальні дослідження впливу емоцій на пізнавальні процеси.

5. Психологія волі.

Визначення волі, критерії вольової поведінки. Проблема свободи волі у філософії та психології. Уявлення про вольовий процес у психології свідомості. Структура вольового акту. Загальні ситуації, у яких необхідна (чи ні) воля. Довільність поведінки як передумова вольової регуляції. Боротьба мотивів і прийняття рішень, проблема вибору. Мотиваційний конфлікт як умова вольової дії.

Вольова регуляція як перетворення (переосмислення) проблемних ситуацій. Загальне уявлення про розвиток волі. Воля і особистість.

3. Психологія потреб і мотивації

1. Основні поняття психології мотивації. Проблеми мотивації в психології діяльності.

Основні проблеми і поняття психології мотивації. Потреба як універсальна властивість живих систем і як основа процесів мотивації. Загальна організація мотиваційної сфери. Історична природа потреб людини. Мотив як результат опредмечування потреб. Актуальний і потенційний стан потреб. Мотиви і установки. Потреби і емоції.

Психологічний і фізіологічний аспекти вивчення біологічної мотивації. Інстинктивне та засноване на навчанні задоволення потреб, співвідношення обох форм мотивації у філогенетичному розвитку та і індивідуальній поведінці. Різновиди біологічних потреб, їх будова. Специфіка біологічних потреб людини.

Розвиток біологічної мотивації в онтогенезі. Пошукова активність як особлива фаза розвитку потреб. Роль безумовних подразників у розвитку потреб. Імпринтинг. Обумовлювання як механізм опредмечування біологічних потреб.

Проблема мотивації в психології діяльності. Опредмечування потреб як принцип розвитку мотивів. Смыслоутворення як основа ситуативного розвитку мотивації.

Специфіка мотиваційної сфери людини. Соціальна детермінованість і опосередкованість інтелектом мотивації людини. Особливості опредмечування потреб в умовах вищих форм психічного відображення. Виховання як умова мотиваційного розвитку людини.

Основні етапи розвитку мотиваційної сфери людини. Поняття провідної діяльності і провідної мотивації. Зміна провідної мотивації і кризи дитячого віку (Д. Ельконін). Механізм «зрушення мотиву на мету». Види полімотивації діяльності. Мотиваційна сфера особистості. Ієрархічна будова мотиваційної сфери особистості. Фактори, що визначають ієрархізацію мотивів: усвідомлення власних можливостей і об'єктивних умов їх досягнення. Різновиди мотивів людини: актуальні і потенційні мотиви, предметні і функціональні, смыслоутворюючі та мотиви-стимули. Цінності, інтереси, норми як мотиваційні утворення. Проблема усвідомленості мотивів.

Ситуативний розвиток мотивації. Мотиви і цілі діяльності. Проблема смислоутворення. Експериментальні дослідження цілеутворення. Мотиваційні процеси і проблема прийняття рішень.

2. *Теорії мотивації в зарубіжній психології.*

Основні підходи до вивчення мотивації. Специфіка дослідження мотивації в біхевіоризмі і необіхевіоризмі, психоаналізі, гуманістичній психології: основні поняття, принципи, уявлення про механізми, методи дослідження. Специфіка досліджень мотивації в школі К. Левіна: основні поняття і результати. Рівень домагань і його дослідження. Вивчення ситуативних детермінант поведінки в когнітивній психології. Когнітивний дисонанс.

3. *Мотивація окремих видів діяльності. Емпіричні дослідження мотивації.*

Методи вивчення мотивації людини і тварин. Проблема базових потреб людини. Рішення цієї проблеми в різних школах і напрямках психології. Біологічне і соціальне в розвитку мотивації людини. Потреба в грі, специфіка її прояву в людини. Особливості естетичної й моральної мотивації, їх розвиток в онтогенезі. Результати досліджень мотивації праці і навчальної діяльності. Вивчення в сучасній експериментальній психології мотивів досягнення, афіліації, допомоги, влади, агресії. Проблема відхилень у мотиваційному розвитку людини. Мотивація злочинної поведінки.

Онтогенетичний і ситуативний розвиток мотивації. Ситуативні фактори, що визначають актуалізацію та спонукальну силу мотивів. Проблема взаємодії мотивів і ситуативних факторів. Каузальна атрибуція і мотивація. Фрустрація, реакції на стан фрустрації. Роль установок у ситуативному розвитку мотивації. Дослідження установок у школі Д.М. Узнадзе. Різні рівні прояву установок.

Вплив мотивації на продуктивність і якість діяльності. Проблема стресу. Поняття оптимуму мотивації. Закон Йеркса-Додсона.

4. Психологія особистості

1. *Людина у дзеркалі природи, історії та індивідуального життя*

Різноманіття феноменології в психології особистості. Практична психологія особистості як ремесло і мистецтво в історії людства. Психологія особистості в науках про природі, людині і суспільстві. Міждисциплінарний статус проблеми особистості. Проблема особистості і рівні методології науки.

Системний і історико-еволюційний підхід до особистості.

Людина як індивід у системі біогенезу. Людина як особистість у системі соціогенезу.

Людина як індивідуальність у системі персоногенезу.

2. *Рушійні сили і умови розвитку особистості. Періодизації розвитку індивіда, особистості і індивідуальності*

Середовище, спадковість і розвиток особистості. Уявлення про розвиток у різних напрямках психології. Натуральний і культурний ряди розвитку особистості в онтогенезі (Л.С. Виготський). Концепція подвійної детермінації розвитку особистості та її методологічні передумови.

Спосіб життя, індивідні властивості людини, спільна діяльність – «безособові» передумови та підстави розвитку особистості.

Рушійні сили розвитку особистості. Принцип саморозвитку діяльності як методологічна передумова вивчення рушійних сил розвитку особистості у вітчизняній психології. Положення про роль протиріч у системі діяльності як рушійній силі розвитку особистості. Положення Д. Узнадзе про функціональну тенденцію як джерело

саморозвитку поведінки особистості. Виділення функціональних потреб, їх характеристика та експериментальне дослідження (потреба у враженнях, потреба в спілкуванні). Перспективи вивчення механізмів саморозвитку діяльності.

Психологічні принципи та підстави періодизації розвитку людини. Кризи розвитку і їх роль у становленні особистості. Поняття провідної діяльності в процесі розвитку особистості. Протиріччя між мотиваційно-потребовою і інтелектуально-пізнавальною сферами як рушійне протиріччя в розвитку особистості. Схема періодизації психічного розвитку особистості в дитячому віці.

Біогенетичні періодизації розвитку людини. Концепція розвитку дитини С. Хола: закон рекапітуляції; фази розвитку особистості. Уявлення про етапи психосексуального розвитку дитини в психоаналізі З. Фрейда.

Соціогенетичні періодизації розвитку людини. Когнітивна орієнтація. Основні положення концепції розвитку моральної свідомості особистості. Розробка уявлення про періодизацію розвитку особистості в соціальній психології.

Персоногенетичні періодизації розвитку людини. Епігенетична концепція розвитку Е. Еріксона: епігенетичний принцип розвитку. Положення про психосоціальну ідентичність особистості як критерій її зрілості, роль конфлікту в розвитку особистості, етапи розвитку особистості.

Життєвий шлях людини як історія індивідуальності. Вплив життєвого шляху людини на її онтогенетичну еволюцію. Психологічний вік. Проблема періодизації розвитку особистості в дорослому віці. Старість.

3. *Індивідні властивості людини і їх роль у розвитку особистості*

Загальне уявлення про індивідні властивості людини. Індивідуальні властивості як предмет диференціальної психології. Еволюційний аспект вивчення індивідуальних відмінностей між людьми. Особистість і індивідні властивості людини. Класифікація індивідних властивостей і їх місце в регуляції поведінки особистості.

Органічні спонукання індивіда і їх вплив на поведінку особистості. Індивідно-типові властивості людини. Будова тіла та особливості психіки. Типи конституції, їх соматичні ознаки. Типології Е. Кречмера та В. Шелдона. Їхня критика.

Темперамент. Факторні концепції темпераменту і їх критика. Учіння І. Павлова про типи вищої нервової діяльності як фізіологічну основу темпераменту. Сучасні уявлення про темперамент. Адаптивні можливості темпераменту в процесі еволюції.

Статевий диморфізм і психологічні характеристики індивіда. Проблема психології статевих відмінностей.

4. *Особистість у соціогенезі. Соціально-історичний спосіб життя – джерело розвитку особистості*

Особистість в історії культури. Культура і програми поведінки. Проблема соціально-типового в особистості. Соціальний характер і національний характер. Порівняльні дослідження особистості в різних культурах. Соціогенетичні джерела розвитку особистості. Особистість і соціальна група. Загальна характеристика понять «соціальна роль», «соціальна група», «соціальний статус». Положення про суспільні функції-ролі і їх місце в структурі особистості. Рольові теорії особистості і їх критика. Самопрезентація особистості оточуючим людям і її психологічна функція.

Соціалізація особистості. Розвиток моральної регуляції поведінки. Соціалізація як інтеріоризація соціальних форм поведінки (Л.С. Виготський). Соціогенез особистості як предмет історичної психології й етнопсихології.

5. *Персоногенез особистості: Індивідуальність особистості і її життєвий шлях*

Загальна характеристика індивідуальності. Нормальний розвиток, що й відхиляється, особистості, психологічне та особистісне здоров'я. Особистісна зрілість.

Продуктивні прояви індивідуальності особистості. Самоактуалізація, самореалізація і персоналізація. Природа активності особистості. Особистість і творчість.

Інструментальні прояви особистості. Особистість і характер. Здібності і їх роль у забезпеченні ефективності діяльності. Загальні і спеціальні здібності. Обдарованість, талант і геніальність як різні рівні прояву здібності особистості. Сучасні уявлення про компетентність особистості. Індивідуальний стиль – інтегральна характеристика індивідуальності.

Особистість як суб'єкт регуляції діяльності. Особистісний зміст і значення регуляція діяльності особистості. Роль мотивації і емоцій у смислоутворенні. Вольова регуляція діяльності і її значення природа. Життєва стратегія та життєва позиція особистості. Організація особистістю часу свого життя.

Особистість у критичних ситуаціях. Динаміка процесів переживання. Психологічний захист і подолання – механізми оволодіння поведінкою. Особистісний вибір. Воля і відповідальність.

Структура «Я» і її дослідження в різних напрямках психології. Положення У. Джемса про існування трьох компонентів емпіричного «Я»: фізична особистість, соціальна особистість і духовна особистість. Розробка уявлень про структуру «Я». самосвідомість, самооцінка та самоповага. Будова і формування самоставлення. Егоїзм і альтруїзм. Діалогічна природа «Я».

6. Структура особистості та різні методичні підходи до її вивчення в психології

Загальне уявлення про структуру особистості. Структурний і динамічний підхід до дослідження одиниць організації особистості. Стратегія аналізу особистості по елементах і по одиницях. Виділення «одиниць» аналізу як системотворчих характеристик будови особистості. Типологічні підходи до особистості. Обмеження типологічного підходу.

Психодинамічні моделі структури особистості. Проективний підхід і проективні методи дослідження особистості. Поняття рис особистості як стійких тенденцій поведінки. Факторні підходи до вивчення і систематизації особистісних рис. Психометрика та особистісні опитувальники. Проблема стійкості особистості та дилема особистісно-ситуативної обумовленості поведінки.

Інструментальний рівень особистості: характер і здібності. Співвідношення характеру і особистості у вузькому сенсі слова. Акцентуації характеру. Формування характеру. Поняття про здібності. Тести загальних і спеціальних здібностей.

Смислова сфера особистості. Особистість і мотивація. Загальне уявлення про смислові утворення та смислові системи. Якісні методи дослідження внутрішнього світу особистості. Перспективні напрямки вивчення особистості в сучасній психології.

3. Перелік питань додаткового вступного випробування із загальної психології для вступників спеціальності 053 психологія

1. Предмет психології як науки, її завдання.
2. Огляд історії становлення психології як науки.
3. Місце психології в системі наук. Галузі психології.
4. Основні напрямки сучасної психології.
5. Поняття про психіку та функції. Структура психіки.
6. Відмінності психіки людини від психіки тварин.
7. Принципи психологічної науки.
8. Аналіз методів психології.
9. Поняття про психологічне дослідження, його завдання, принципи та етапи.
10. Свідомість як вища форма відображення, її функції. Структура свідомості.
11. Співвідношення понять індивід – особистість – індивідуальність.
12. Сутність поняття особистості, її ознаки. Соціалізація особистості.
13. Сутність поняття індивідуальності, її ознаки.
14. Філогенетичні та онтогенетичні фактори формування свідомості.
15. Структура особистості та характеристика її компонентів.
16. Спрямованість особистості та її складові компоненти.
17. Самосвідомість, її функції та складові компоненти.
18. Образ «Я», його склад та призначення.
19. Поняття про відчуття та їх фізіологічні основи. Характеристика видів відчуттів.
20. Сприймання як пізнавальний процес, його функції та фізіологічні основи. Види сприймання.
21. Поняття про пам'ять, її призначення та теорії функціонування.
22. Характеристика видів пам'яті. Процеси пам'яті та їх характеристика.
23. Мнемічні якості людини та шляхи їх вдосконалення.
24. Мислення як пізнавальний процес. Фізіологічні основи та операції мислення.
25. Основні форми та види мислення людини. Якості мислення людини.
26. Сутність мови та мовлення як психологічних категорій. Функції та види мовлення.
27. Поняття про уяву, її функції та види. Механізми створення нових образів уявою людини.
28. Увага як стан свідомості, її призначення та види. Властивості уваги людини.
29. Сутність емоцій та почуттів, їх функції та фізіологічні основи.
30. Характеристика видів емоцій та почуттів. Форми переживання емоційних станів людиною.
31. Поняття про волю як психологічну категорію, її філософські та фізіологічні основи.
32. Вольові дії особистості. Характеристика вольових якостей людини.
33. Мотиви, потреби особистості. Мотиваційно-ціннісна сфера особистості. Формування мотивів.
34. Темперамент, його фізіологічні основи та характеристики.
35. Властивості темпераменту. Характеристика типів темпераментів.
36. Поняття про характер, його структура. Фактори та вікова динаміка формування характеру. Акцентуації характеру.
37. Поняття про здібності та задатки. Теорії детермінації здібностей. Види здібностей, рівні вияву.
38. Поняття про діяльність, функції та фізіологічні основи. Структура діяльності.
39. Характеристика психологічних результатів діяльності, основні онтогенетичні види діяльності.
40. Спілкування як специфічний вид людської діяльності, функції та види.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Основна література:

1. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості: монографія. Суми: Видавничий будинок «Еллада», 2012. 608 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
3. Галян І. М., Галян О. І. Експериментальна психологія: підручник. Львів: СПОЛОМ, 2023. 306 с.
4. Загальна психологія: навчальний посібник / Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. К.: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
5. Загальна психологія. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук ін.; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К.: Каравела, 2011. 464 с.
6. Копець Л. В. Психологія особистості: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Вид дїм.
7. «Кієво-Могилянська академія», 2007. 460 с.
8. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посіб. 2-ге вид., допов. К.: Вища шк., 2001. 487 с.
9. Максименко С. Д. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: «Центр навчальної літератури», 2004. 222 с.
10. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: підручник: у 2-х кн. Кн 1. Соціальна психологія особистості і спілкування. Чернівці: Книги – ХХІ, 2010. 464 с.
11. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: підручник: у 2-х кн. Кн 2. Соціальна психологія груп. Чернівці: Книги – ХХІ, 2010. 464 с.
12. Основи психології: підручник / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. К.: Либідь, 2002. 630 с.
13. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник. К.: Кондор, 2012. 576с.
14. Психологія: підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. К.: Либідь, 2001. 560 с.
15. Савчин М. В. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2011. 464 с.

Додаткова література:

16. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навчальний посібник. К.: Либідь, 2007. 256 с.
17. Клименко В. В. Психологія творчості: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.

Інформаційні ресурси:

18. Варій М. Й. Загальна психологія: Навчальний посібник [Електронний ресурс]. К.: Центр учбової літератури, 2007. 968 с. Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-113.html>
19. Загальна психологія : Навчальний посібник [Електронний ресурс] / О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка. К. : Центр учбової літератури, 2012. Режим доступу: http://www.college-chnu.cv.ua/images/Books/Nastja/sergeenkova_o_p_zagalna_psihologiya.pdf
20. Загальна психологія : Підручник [Електронний ресурс] / За ред. О. В. Скрипниченко. Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/505-zagalna-psihologya-skripchenko-ov-.html>
21. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Відповідь оцінюється «відмінно» (200–180 А), якщо вступник продемонстрував глибоке знання методологічних засад, вузлових проблем психологічної теорії, основних методів та робочих понять психологічного дослідження, компетенцій застосування методів та низки методик в процесі дослідження. Відповідає на додаткові питання комісії;

Оцінку «добре» (179–160 В) отримує вступник за відповідь, в якій відображено на достатньо високому рівні основні проблеми, що було поставлено в екзаменаційному білеті, але при цьому не на всі основні та додаткові питання надано глибокі аргументовані відповіді;

Оцінку «добре» (159–140 С) отримує вступник за відповідь, в якій відображено на посередньому рівні основні проблеми, що було поставлено в екзаменаційному білеті, але при цьому не на всі основні та додаткові питання надано глибокі аргументовані відповіді, є невідповідність у тлумаченнях та наведені прикладів;

Відповідь оцінюється «задовільно» (139–120 Д), якщо вступник у загальному вигляді висвітлив сутність проблеми, поставленої в екзаменаційному білеті, але не відповів на додаткові питання комісії;

Відповідь оцінюється «задовільно» (119–100 Е), якщо вступник у загальному вигляді висвітлив сутність проблеми, поставленої в екзаменаційному білеті, не відповів на додаткові питання комісії;

Оцінка «незадовільно» (99–0 FХ) ставиться за відповідь, яка показує невміння вступника орієнтуватись в основних проблемах, та доповнюється слабкими відповідями на питання членів комісії.

Форма оцінки відповіді вступника

Критерії оцінювання	відмінно	добре	задовільно	незадовільно
Рівень знайомства з основною літературою зі спеціальності				
Рівень знайомства з додатковою літературою зі спеціальності				
Рівень розкриття причинно-наслідкових зв'язків				
Рівень розкриття міждисциплінарних зв'язків				
Якість відповіді (її загальна композиція, логічність, впевненість, загальна ерудиція)				
Відповіді на запитання: повнота, аргументованість, впевненість, вміння застосовувати відповіді на запитання для більш повного розкриття змісту відповіді				
Ділові та вольові якості: відповідальне ставлення, прагнення до досягнення високих результатів, готовність до дискусії, контактність.				
Загальна оцінка	200-180	179-140	139-100	99-0